

TRIBUNAL U HAGU

ZAJEDNIČKI PROJEKAT TUŽILAŠTVA MKTJ I REGIONALNIH TUŽILAŠTAVA "NACIONALNI TUŽIOCI U POSETI"



Nacionalni oficiri za vezu

Bojan Lapčević *Sekretar Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije*

Ideja o zajedničkom projektu Tužilaštva Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju i tužilaštava u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini proistekla je iz potrebe da predstavnici regionalnih tužilaštava u Hagu prikupe dokumentaciju koja se tiče konkretnih predmeta ratnih zločina

Projekat je pokrenut 2008. godine, podržala ga je Evropska komisija, a sama ideja je naišla na odobravanje i podršku glavnog tužioca Haškog tribunala Serža Bramerca. Predstavnici Evropske komisije i Tužilaštva MKTJ svečano su potpisali ugovor tokom regionalne konferencije tužilaca u Briselu, koja je održana od 2. do 4. aprila 2009. godine, kada su utvrđeni detalji samog projekta i dogovoreni konkretni oblici saradnje između Tužilaštava u regionu.

Saradnja u regionu nije oduvek postojala u sadašnjem obimu. Misija OEBS-a u Srbiji inicirala je niz aktivnosti usmerenih na unapređenje regionalne pravosudne saradnje u postupcima za ratne zločine između Srbije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore kako bi se prevazišli postojeći problemi. Prvi regionalni sastanak je održan na Paliću novembra 2004. godine. Ovi regionalni sastanci najviših predstavnika Tužilaštava imali su za cilj da utvrde konkretne vidove saradnje u postupcima za ratne zločine, poput unapređenja postojećih mehanizama prekogranične saradnje, pristupa svedocima, obezbeđivanja dokaza, razmene iskustava i sudske prakse. Sve veći broj regionalnih kontakata doveo je do uobličavanja konkretnih mehanizama za poboljšanje saradnje poput Memoranduma koje su 2005. godine potpisali Tužilac za ratne zločine Vladimir Vukčević i tadašnji Republički javni tužilac Slobodan Janković sa državnim tužiocima Hrvatske - Mladenom Bajićem i Bosne i Hercegovine – Marinkom Jurčevićem, kao i do rastuće saradnje među tužilaštvima ovih država u konkretnim postupcima. Potom je usledilo potpisivanje Sporazuma o saradnji u progonu učinilaca krivičnih dela ratnih zločina zaključenih između Tužilaštva za ratne zločine sa Državnim odvjetništvom Republike Hrvatske i nakon toga i sa Vrhovnim Državnim tužiocem Crne Gore Vesnom Medenicom. Ovi memorandumi i sporazumi predstavljaju veliki napredak, ali i pravni okvir regionalne saradnje. Uz pomoć navedenih mehanizama, dolazi do svakodnevnih kontakata i razmene informacija u postupcima ratnih zločina.

Projekat «Nacionalni tužioci u poseti» predstavlja nastavak i unapređenje uspostavljenih vidova saradnje među tužilaštvima u regionu. Čine ga dve celine: prvi deo projekta je zasnovan na ideji da tri predstavnika - Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, Državnog odvjetništva Republike Hrvatske i Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine, u periodu od godinu dana rade i borave u Hagu, neposredno u sklopu Tužilaštva Haškog tribunala. Glavni zadatak „oficira za vezu“ je uspostavljanje direktne komunikacije između njihovih tužilaštava i Tužilaštva Haškog tribunala, vršenje neposrednih pretraga baza podataka Haškog tribunala i da u konstantnim kontaktima sa tužiocima i istražiteljima Tribunala identifikuju i pronalaze dokumente koji će doprineti jačanju dokaznog materijala u konkretnim predmetima ratnih zločina, kao i rad na predmetima u kojima se eventualno može očekivati pokretanje krivičnih postupaka pred domaćim sudovima.

Drugi deo projekta predstavlja program obuke mladih stručnjaka (internship) u sklopu kojeg će mladi pravnici iz regiona dobiti priliku da provedu pet meseci u Tužilaštvu Tribunala. Radom u Tužilaštvu Tribunala steći će iskustva koja će doprineti jačanju kapaciteta regionalnih pravosuđa. Predviđeno je da u toku godinu dana, na projektu učestvuje ukupno 20 kolega iz regiona, u dve grupe. U ovaj deo projekta su, pored Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine uključeni predstavnici tužilaštava iz Crne Gore i Makedonije.

Briselska konferencija

Regionalna konferencija tužilaca u Briselu, od 2. do 4. aprila 2009. godine, bila je uspešna i predstavljala je, između ostalog, nastavak jačanja saradnje tužilaštava u regionu, imajući u vidu da se jedino kroz jačanje regionalne saradnje može postići uspešno vođenje i okončanje konkretnih postupaka u

predmetima ratnih zločina. Na konferenciji su svi učesnici istakli značaj Tužilaštva Haškog Tribunala u kojem imaju najznačajnijeg partnera sa kojim u svakodnevnoj komunikaciji ostvaruju konstruktivnu i interaktivnu saradnju.



Projekat je zvanično započeo 22. juna 2009. godine dolaskom troje predstavnika regionalnih tužilaštava u Hag. Ispred Državnog odvjetništva Republike Hrvatske upućena je Davorka Radalj, zamenik opštinskog tužioca u Splitu i međunarodni koordinator Odeljenja za ratne zločine Državnog odvjetništva Republike Hrvatske. U ime Tužiteljstva/Tužilaštva Bosne i Hercegovine na projekat je stigla Irisa Čevra, savetnik glavnog Tužioca Bosne i Hercegovine, a kao predstavnik Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, Bojan Lapčević, pomoćnik Tužioca za ratne zločine.

Prvi radni dani i sam početak projekta protekli su u obavljanju administrativnih procedura koje su se ticale statusa učesnika projekta u okviru sistema UN-a čiji je deo i Haški tribunal, kao i u procedurama holandskih vlasti, koje su zahtevale dosta strpljenja i vremena. Trojici "oficira" dodeljene su kancelarije na drugom spratu u okviru glavne zgrade Tribunala. Kancelarije su smeštene uz Tranzicioni tim Tužilaštva, koji je zadužen za neposredno sprovođenje projekta. Rad u multinacionalnoj sredini u kojoj su zaposleni prispeli sa svih kontinenata predstavlja neprocenjivo iskustvo za sve učesnike projekta. Došlo je i do razmene dosadašnjeg iskustva prikupljenog u radu na predmetima ratnih zločina. Tokom kontakata i razgovora sa kolegama pokrenute su diskusije o određenim pravnim pitanjima koja izazivaju nedoumice i različita tumačenja u Haškom tribunalu, a sve u cilju razumevanja drugačijih gledišta i pokušaja da se pronađu najbolja rešenja za ona pitanja koja se javljaju u primeni međunarodnog humanitarnog prava, a koja i u okviru međunarodnih gledišta izazivaju različita tumačenja. Različita pravnička obrazovanja i različite pravne kulture koje se susreću na jednom mestu u okviru Tribunala, dovode do toga da se određeni pravni problem gleda iz više uglova i perspektiva što samo doprinosi obogaćivanju znanja koja su stečena u dosadašnjem radu i daje širinu u pogledu pristupa određenom problemu. Razmena iskustava je dvosmeran proces jer našim prisustvom širimo uticaj domaćeg pravosuđa na Tribunal, a u neposrednom kontaktu, kolege iz Tribunala upoznajemo sa našim pravosudnim sistemom, posebno sa krivičnim zakonodavstvom i rešenjima u pogledu procesuiranja najtežih povreda međunarodnog humanitarnog prava.

Sa kolegama iz regiona je uspostavljena korektna saradnja koja se prevashodno ogleda u međusobnoj komunikaciji na predmetima koji su od značaja za naša Tužilaštva. Saradnja se odvija u okvirima do sada potpisanih bilateralnih memoranduma i sporazuma o saradnji. Svakodnevno se razmenjuju gledišta u pogledu određenih pravnih praksi i rešenja uspostavljenih u okviru pojedinih pravnih sistema. Imajući u vidu sličnosti između naših pravnih sistema kao i sličnost pravničkog obrazovanja, brzo smo našli zajednički jezik i na taj način uspostavili međusobno razumevanje i saradnju.

Projekat je naišao na pozitivne reakcije i odobravanje svih zaposlenih u Tribunalu. Činjenicu da sa njima zajedno rade kolege iz regiona, posebno su istakli zaposleni u MKTJ koji već duži vremenski period rade na predmetima ratnih zločina. Oni su mišljenja da ovaj projekat predstavlja jedno od najvećih uspeha u pogledu uspostavljanja neposredne komunikacije.

Tranzicioni tim

Tranzicioni tim u okviru Tužilaštva MKTJ zadužen je za pružanje podrške regionalnim pravosudnim institucijama kojima prosleđuje dokaze ili cele predmete radi krivičnog progona na regionalnom nivou. U

pitanju su predmeti u kojima su okrivljeni srednjeg i nižeg ranga, što u većini slučajeva predstavlja neposredne izvršioce ratnih zločina. Predmeti za prosleđivanje mogu se razvrstati u dve kategorije: prvu čine predmeti u kojima je Tužilaštvo istraživalo određene osumnjičene osobe, ali protiv istih nije podiglo optužnice. Nakon prenosa ovih predmeta, na regionalnim Tužilaštvima je zadatak da istragu u takvom slučaju privedu kraju i donesu konačnu odluku da li će na osnovu dostavljenih i prikupljenih dokaza podići optužnicu. Drugu kategoriju predstavljaju predmeti u kojima je došlo do podizanja optužnice protiv određenih okrivljenih lica. U tom slučaju prosleđivanje predmeta se vrši na osnovu pravila 11bis Pravilnika o postupku i dokazivanju MKSJ. Procedura je da Tužilaštvo Haškog tribunala predloži Veću za prosleđivanje transfer određenog predmeta. Veće za prosleđivanje u sastavu od troje sudija donosi odluku o prosleđivanju ovih predmeta. Trenutno nema predmeta po kojima bi eventualno Veće za prosleđivanje odlučivalo.

Ispred Tranzicionog tima najviše zaduženja u ostvarivanju projekta imaju Marija-Ursula Kind, šef Tranzicionog tima i Aleksandar Kontić, pravni savetnik u Tranzicionom timu, koji su od samog početka radili na rešavanju svih pravnih i tehničkih pitanja koja su se javljala u toku pripreme, organizacije, početka i samog odvijanja projekta. Tranzicioni tim dodelio nam je kolege sa kojima neposredno saradjujemo na pretragama obimnog materijala i koji nam pomažu u rešavanju konkretnih zahteva za pomoć u određenim predmetima.

Jedna od glavnih uloga Haškog tribunala je prenos stečenih iskustava i jačanje kapaciteta nacionalnih pravosuđa kao i medijsko praćenje i izveštavanje o suđenjima i presudama Tribunala. Uveliko se radi i na „izlaznoj strategiji“, koja predviđa okončanje transfera predmeta „druge kategorije“ (predmeti u kojima je okončana istraga, ali nije podignuta optužnica) regionalnim pravosuđima kao i razvoj rezidualnih mehanizama koji su potrebni imajući u vidu skoro okončanje rada Tribunala. U okviru međunarodne zajednice, a posebno u okviru Saveta bezbednosti UN postoje polazni osnovi oko kojih je postignut konsenzus, a koji se tiču rezidualnih mehanizama (suđenja preostaloj dvojici optuženih pred MKTJ, postupanja po vanrednim pravnim lekovima, zaštita svedoka, dalji pristup arhivama nakon okončanja rada Tribunala). Zajednički stavovi u okviru Saveta bezbednosti se ogledaju u tome da rezidualni mehanizmi Tribunala moraju biti u što manjem broju, da isti trebaju da budu ekonomski maksimalno korisni (cost-effecient) i efikasni. Pitanje arhiva tribunala, u sklopu tih mehanizama, izaziva najviše pažnje.

Sva ta otvorena pitanja su od suštinske važnosti za okončanje rada Tribunala i implemantaciju glavnog cilja MKTJ - da promovise pravdu i pomirenje u regionu.

Pravosuđe Srbije je sposobno i spremno da se uhvati u koštac sa svakim predmetom koji bi u okviru izlazne strategije Tribunala bio prebačen u nadležnost našeg pravosuđa. Kao primer mogu da posluže predmeti kolokvijalno nazvani „Zvornik“, „Ovčara“ i „granatiranje Dubrovnika“, a koji su po raznim osnovima prebačeni u nadležnost Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije i u kojima je pokazan visok novo profesionalnosti i ažurnosti u pristupu i u radu na svakom od ovih predmeta.

Iz neposrednog uvida u rad jednog međunarodnog tribunala primećuje se da je jedan od glavnih problema MKTJ u ovom trenutku odlazak visokokvalifikovanog osoblja. Zaposleni koji nađu bolji angažman odlaze, pa se dolazi u situaciju da za kratko vreme mora biti pronađena zamena od koje se očekuje da bude angažovana na kratak period i da se što pre upozna sa funkcionisanjem celokupnog sistema Haškog tribunala i bukvalno upliva u složene predmete ratnih zločina koji su u toku. Takođe je pred Tribunalom u toku proces redukcije zaposlenih koji će dovesti do određenog broja otpuštanja tokom naredne godine.

Projekat „Nacionalni tužioci u poseti“ ima dobru perspektivu jer je Tužilaštvo MKTJ pokrenulo mehanizme da se od evropskih institucija, prevashodno od Evropske komisije, zatraži produženje finansiranja za još jednu godinu. Projekat je dobro počeo, uspostavljene su dobre osnove za njegovo funkcionisanje, ali je otvoren i prostor za njegovo unapređivanje i usavršavanje. Mišljenja sam da će jedan ovakav projekat umnogome doprineti boljoj regionalnoj saradnji i boljoj komunikaciji regionalnih tužilaštava sa Tužilaštvom Haškog tribunala.

Arhiva

Tokom prvih meseci prošli smo kroz obuke. Upoznali smo se sa svim aspektima obimne arhive koja je razvrstana u više različitih baza podataka u kojima se nalazi sav materijal do kojeg je Tribunal došao u svom dosadašnjem radu, kao i poseban deo materijala koji je nastao iz bogate sudske prakse uspostavljene tokom rada Tribunala, a koja je uobličena u vidu baze podataka «ACCLRT», što predstavlja skraćenicu od «The Appeals Chamber Case Law Research Tool» - tj. Alat za pretraživanje odluka žalbenih veća. Ta Baza sadrži sažetke svih prvostepenih i žalbenih presuda donetih u Haškom tribunalu, kao i presuda Tribunala za Ruandu. U okviru te baze se unose samo one odluke koje predstavljaju novinu u

dosadašnjoj sudskoj praksi Tribunala, sa ciljem da ne dođe do bespotrebnog gomilanja materijala. U okviru baze se nalazi i pregled dosadašnje prakse, kao i izdvojena mišljenja sudija prilikom većanja o presudi koja nisu posebno citirana u okviru same presude. Ova baza podataka je važna, jer mišljenja Žalbenog veća doneta u odlukama po žalbama obavezuju sva sudska veća Tribunala. Ovaj alat za pretraživanje se faktički zasniva na pravnim pitanjima, a ne na pitanjima činjenične prirode.

U prilog ilustraciji obima materijala svedoči podatak da u „JDB“ bazi podataka, što prestavlja skraćeni naziv za "Judicial Data Base", odnosno – „Sudska baza podataka“ postoji preko 250.000 dokumenata sa oko 3,6 miliona stranica. Navedena baza podataka se nalazi na javnoj internet stranici Tribunala, ali i na Tribunetu - internoj mreži Tribunala. Interna verzija JDB-a sadrži nešto više podataka u odnosu na javnu verziju, razlikuje se po interfejsu za pretragu dokumenata i dostupna je na više jezika. Zanimljivo je da Sudska veća Tribunala nemaju jedinstven stav o tome treba li sve dokumente iz pojedinog predmeta objavljivati javno pre samog početka suđenja, ili tokom suđenja onim redosledom kojim se izvode pred sudskim većem, ili tek nakon završetka suđenja. Po ovom pitanju razvijena je praksa da svako sudsko veće u svakom pojedinačnom predmetu donosi posebnu odluku. Tako je, na primer, sudsko veće u predmetu protiv okrivljenog Radovana Karadžića donelo pisanu odluku kako će svi dokazi izvedeni u toku tog postupka biti objavljeni javno tek nakon okončanja suđenja. Baza podataka Tužilaštva Tribunala predstavlja kolekciju od preko osam miliona stranica materijala, tzv. "EDS" ili "Zyfind" u okviru koje je uskladišten materijal sortiran po indeksima.